

Vilniaus universitetas
Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Tomas Nemunas Mickevičius
Filosofijos doktorantas, II metai

Aristotelio įtakos ankstyvojo Heideggerio mąstymui ambivalentiškumas

Darbo vadovas doc. dr. Naglis Kardelis
Konsultantas doc. dr. Mintautas Gutauskas

Vilnius 2014

Temos aktualumas

Dar nuo 8 - ojo dešimtmečio (Volpi 1976) tarptautiniu mastu svarstoma Aristotelio filosofijos interpretacija ir įtaka ankstyvojo Heideggerio mąstymui; ypač šis svarstymas suaktyvėjo ir plėtojosi (Volpi 1984, 1989, 1992, 2007; Bernasconi 1988, 1990; Brogan 1990, 2005; Gonzalez 2006; Hayes 2007a, 2007b ir kt.; Yfantis 2009; Thanassas 2004, 2012; ir kt.) pradėjus publikuoti Freiburgo ir Marburgo laikotarpio (1919 - 1926) Aristotelio filosofijai skirtus paskaitų kursus, kuriuose randamos pagrindinės *Būties ir laiko* sąvokos bei motyvai dar iki paties veikalo išleidimo.

Tezė

Aristotelio įtaka ankstyvojo Heideggerio mąstymui beveik visuotinai pripažįstama, tačiau vis dar diskutuojama dėl kai kurių smulkesnių šio santykio aspektų:

- kaip Heideggeris interpretuoja Aristotelio *sophia* ir *phronesis* santykį *Nikomacho etikoje* bei kaip jis įtraukia šią interpretaciją į savo mąstymą;
- ar teisinga Heideggerio atlikta Aristotelio *pathos* ir *logos* santykio *Retorikoje* interpretacija bei koks tos interpretacijos ryšys su paties Heideggerio mąstymu;
- ar Heideggerio žmogaus esmės apmąstymuose kartais pasirodantis gyvūno matmuo yra tik tipologiškai aristoteliškas, ar genetiškai esmingai aristotelinis.

Phronesis ir sophia

Heideggerio atlikta Aristotelio praktinės filosofijos „ontologizacija“ (Volpi 1992) ir jos įėmimas į paties Heideggerio mąstymą yra daugelio tyrinėtojų aptariami, tačiau nesutariama dėl šios ontologizacijos pobūdžio.

- „Šio veikalo [*Nikomacho etikos* – T.M.] interpretacija vykdoma laikinai atsiribojant nuo specifiškai etinės problematikos <...>.“ (Heidegger 2005)
- „Tarkime, kad pagrindinės formos, kuriomis siela teigdama ar neigdama pažįsta tiesą [*ἀληθεύει ἡ ψυχὴ*] yra penkios: menas, mokslinis pažinimas, supratingumas [*φρόνησις*], išmintis [*σοφία*] ir protas.“ (Aristotelis 1990 / *EN* 1139 a)
- „<...> σοφία yra [Heideggerio] asimiliuota į φρόνησις <...>.“ (Rosen 2003)
- „<...> [Heideggeris] asimiliuoja φρόνησις į σοφία <...>.“ (Gonzalez 2006)

(Apud Thanassas 2012)

Logos ir Rede

Ankstyvojo Heideggerio ir Aristotelio *Politikos* bei *Retorikos* kalbos sampratų simetriškumas

- „Kodėl žmogus yra pilietiškąs gyvūnas labiau nei kokia bitė ar bandos gyvulys, akivaizdu: kaip sakėme gamta nieko nedaro be tikslo, o kalbą vienintelis iš visų gyvūnų turi žmogus.“ (Aristotelis 2009 / *Pol.* 1253a)
- „Ją [Aristotelio *Retoriką* - T.M.] privalu suvokti kaip pirmąją sistematinę buvimo vieno su kitu kasdienybės hermeneutiką <...>.“ (Heidegger 2014)
- „Klausymas yra konstitutyvus šnekėjimui. <...> Klausymas kieno nors... yra egzistenciali čiabūtis kaip sambūvio dėl kitų atvirybė.“ (Heidegger 2014)

Pathos ir logos

Heideggerio atliktoje *Retorikos* interpretacijoje *pathos* skirtas pirmumas *logos* atžvilgiu verčia svarstyti šios interpretacijos ryšį su atitinkamomis sąvokomis (Befindlichkeit ir Rede) *Būtyje ir laike* bei vėlesniuose tekstuose.

- „Antroji [kalbos įtikinamumo - T.M.] sąlyga yra dabartinė klausytojo „būsena“ [„Befindlichkeit“], kurią Aristotelis įvardija πάθος.“ (Heidegger 2002)
- „Siauras jo perskaitymas (Heideggerio atlikta Aristotelio *Retorikos* analizė - T.M.) yra ypatingai problemiškas, mat galime nurodyti daugybę pasažų, kurie prieštarautų tezei, kad *pathos* yra *logos* pamatas.“ (Oele 2012)
- „Būsena ir supratimas lygiapradiškai apibrėžti šneka.“ (Heidegger 2014)

Gyvūno problema

Gyvūno gyvenimo aptarimo akiratyje Heideggerio vartojamas *Befindlichkeit* terminas verčia svarstyti ar kartais išskylanti, o kartais pranykstanti gyvūno tema apibrėžiant žmogaus esmę Heideggeriui yra tiek pat esminga, kaip ir Aristoteliui, ar tai tėra tipologinis panašumas.

- „<...> *Dasein* egzistencialinės struktūros kyla Aristotelio gyvūno gyvenimo ontologijoje.“ (Bailey 2011)
- „<...> visiškai primityvus vienaląstis gyvis, priešingai [negu akmuo – T.M.], jau yra save randantis [sich schon befinden], kur ši būseną [Befindlichkeit] gali būti didžiausia ir tamsiausia miglotybė, bet visu tuo jis savo buvimo struktūra esmingai skirtingas nuo tiesiog daikto, dalyko esamybės.“ (Heidegger 1979)
- „Egzistencialios analitikos atribojimas nuo <...> biologijos siejasi tik su iš principo ontologiniu klausimu.“ (Heidegger 2014)
- „Pozityvus tyrimas [biologinis - T.M.] ir metafizika yra tad neatskirtini <...>.“ (Heidegger 1983)
- „<...> čia, 1931 - ūjų kurse, Heideggeris kaip niekur kitur priartėjo prie pripažinimo, kartu su Aristoteliu, kad, kadangi *aisthēsis* yra *logos tis*, gyvūnas tikriausiai taip pat turi tam tikrą *logos*, kad jo būtis *dunamis* taip pat priklauso *legein*.“ (McNeill 2013)

Literatūros sąrašas

- Aristotelis. 1990. „Nikomacho etika“, in: Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 61-273.
- Aristotelis. 2009. *Politika*. Vilnius: Margi raštai.
- Bailey, C. 2011. "The Genesis of Existentials in Animal Life", *The Heidegger Circle Proceedings 1 (1)*, 199-212.
- Gonzalez, F. 2006. "Beyond or Beneath Good and Evil? Heidegger's Purification of Aristotle's Ethics", in: *Heidegger and The Greeks*. Hyland, D.; J. P. Manoussakis (eds.). Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Heidegger, M. 1979. *Prolegomena zur Geschichte des Zeitbegriffs*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann
- Heidegger, M. 1983. *Die Grundbegriffe der Metaphysik*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. 2002. *Grundbegriffe der Aristotelischen Philosophie*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. 2005. „Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles (Anzeige der hermeneutischen Situation)“, in Heidegger, M. *Phänomenologische Interpretationen ausgewählter Abhandlungen des Aristoteles zur Ontologie und Logik*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 345-396.
- Heidegger, M. 2014. *Būtis ir laikas*. Vilnius: VGTU Leidykla Technika.
- McNeill, W. 2013. „In Force of Language: Language and Desire in Heidegger’s Reading of Aristotle’s *Metaphysics* θ“, in: *Heidegger and Language*. Powell, J. (ed.). Indiana: Indiana University Press, 46-62.
- Oele, M. 2012. "Heidegger's Reading of Aristotle's Concept of Pathos", *Epoché: A Journal for the History of Philosophy* 16 (2), 389-406
- Rosen, S. 2004. "Phronesis or Ontology: Aristotle and Heidegger", in: *The Impact of Aristotelianism on Modern Philosophy*. Pozzo, R. (ed.). Washington: Catholic University of America Press, 248-265.
- Thanassas, P. 2012. "Heidegger's Ambivalent Aristotelianism", *The Review of Metaphysics* 66, 31-59.